

Славо Јаневски

**МИЛИОТНИ
ПОТНИ**
!

С Л А В К О
Ј А Н Е В С К И

МИЛИОНИ ЦИНОИ
приказни за Петгодишниот план

1948
С К О П Ј Е.

Милиони џинои

П узиња некој,
еднаш во пролет,
пленеле џин,
сто метра голем
планински син.

Мислеле,
мислеле
каква би била
полза од таа
голема сила

Мислеле —
смысле:
Во село Белница,
тие го врзале
под една мелница.

И џинот врзан
дишел... а здивот
ко ветер — чаркот
го вртел живо.

Чаркот се вртел,
каменот мелел
и брашно сеел,
чаркот се вртел
и песна пеел:

„Ти-ка-ра ...
та-ка-ра ...
мелам
пченка и пченица
бела ...
да расне пузето—маже
весело сегде да каже:

—Си имам мелница
во село Белница,
меле и сее,
песна ми пее:
Ти-ка-ра ...
та-ка-ра...
мелам
пченка и пченица
бела ...

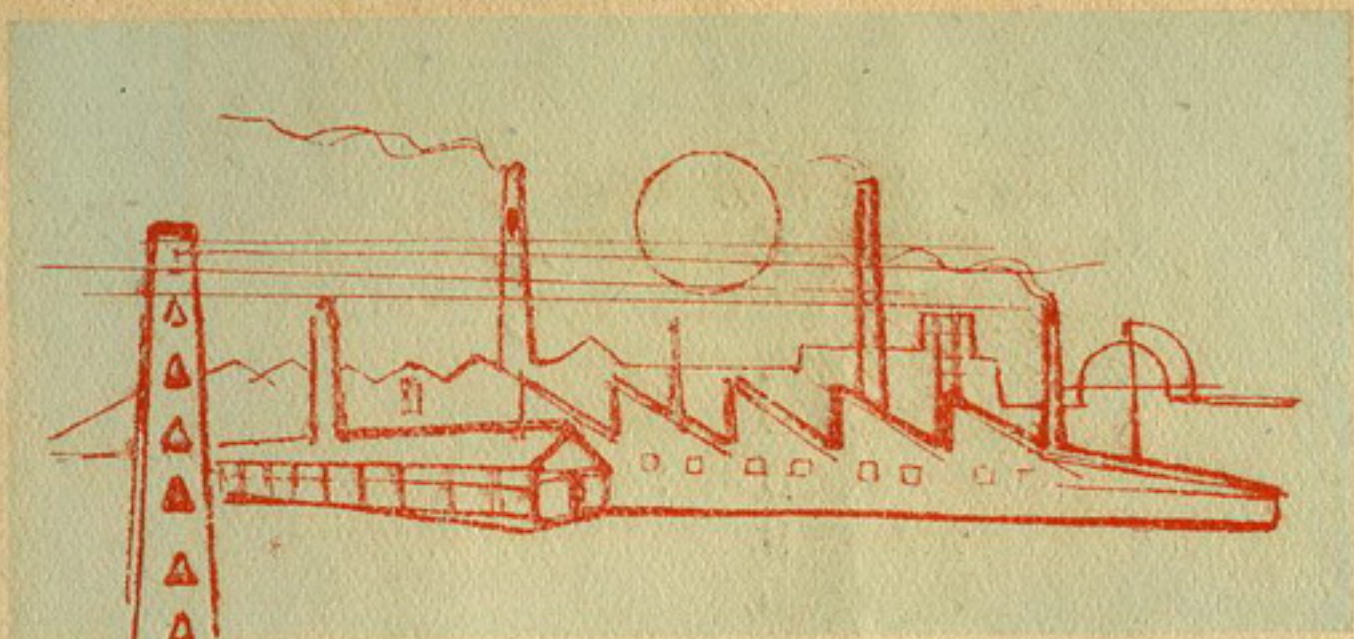
И џинот дишел,
чаркот се вртел,
паѓало брашното ситно,
меселе лебој
пузиња мали—
од бело, мелено жито.

Оваа приказна
 дамна ја слушав—
 пред четврт век,
 на лето, често,
 одев го села
 и видов сè:
 мелници,
 чаркови,
 брашно и погачи,
 но — циној не!

Ти, пионеру,
 знаеш да сметаш,
 земи си молив
 и книга бела,
 пресметај, молам,
 колку ли циној
 за Планов требат
 в земјата цела.

фабрики требат,
 хидро-централи,
 трактори,
 комбајни,
 плугој,
 буквари,
 книшки за деца мали,
 школи--
 и многу друго.

Но сè се плашам
чудна ќе биде
сметката крајна:
за сето тоа
милиони циној
ќе требат кај нас!

— Па како?
Каде?
— Ти ми се чудиш,—
цинови толку ќе има?
— Кај нас ги има!
Мирно ти вела
и веднаш облага примам.

Циној сме сега
самите ние,
во многу од нас
цин лежи скриен!

3

Мачно е таму
кај секој човек
работи сам и без план...

Затоа како
во една куќа,
народот кај нас е збран.

Милиони луѓе
без една дружба
пузиња мали ќе бидат,
ако се здружат
џинои ќе се
што свој дом
заедно сидат.

Сто мали ниви,
сто гнили рала,
за живот мака е права,
во една нива
ако се здружат
повеќе плод ќе дава'т.

Но гнили рала
за таква нива
капки се в бескрајно море,
затоа тука,
во колективот,
тракторот силен ќе оре.

А кога жито
раскласа в класје
од трудот колективен—
вредниот народ
ќе биде стопан
на плодот од таа нива.

Селанец џин е
на трактор в поле,
оре за сите плугови в село,
трудбеник в завод
со стројот голем
работи колку за чета цела.

Во еден завод
стотици луѓе
работат по планот свој,
а секој човек
џин голем ќе е
со својот мотор и строј.

Џинот од село
на џинот градски—
од колективот жито му праќа,
џинот од градот
на џинот селски—
машини силни братски му враќа.

Чудни разговори

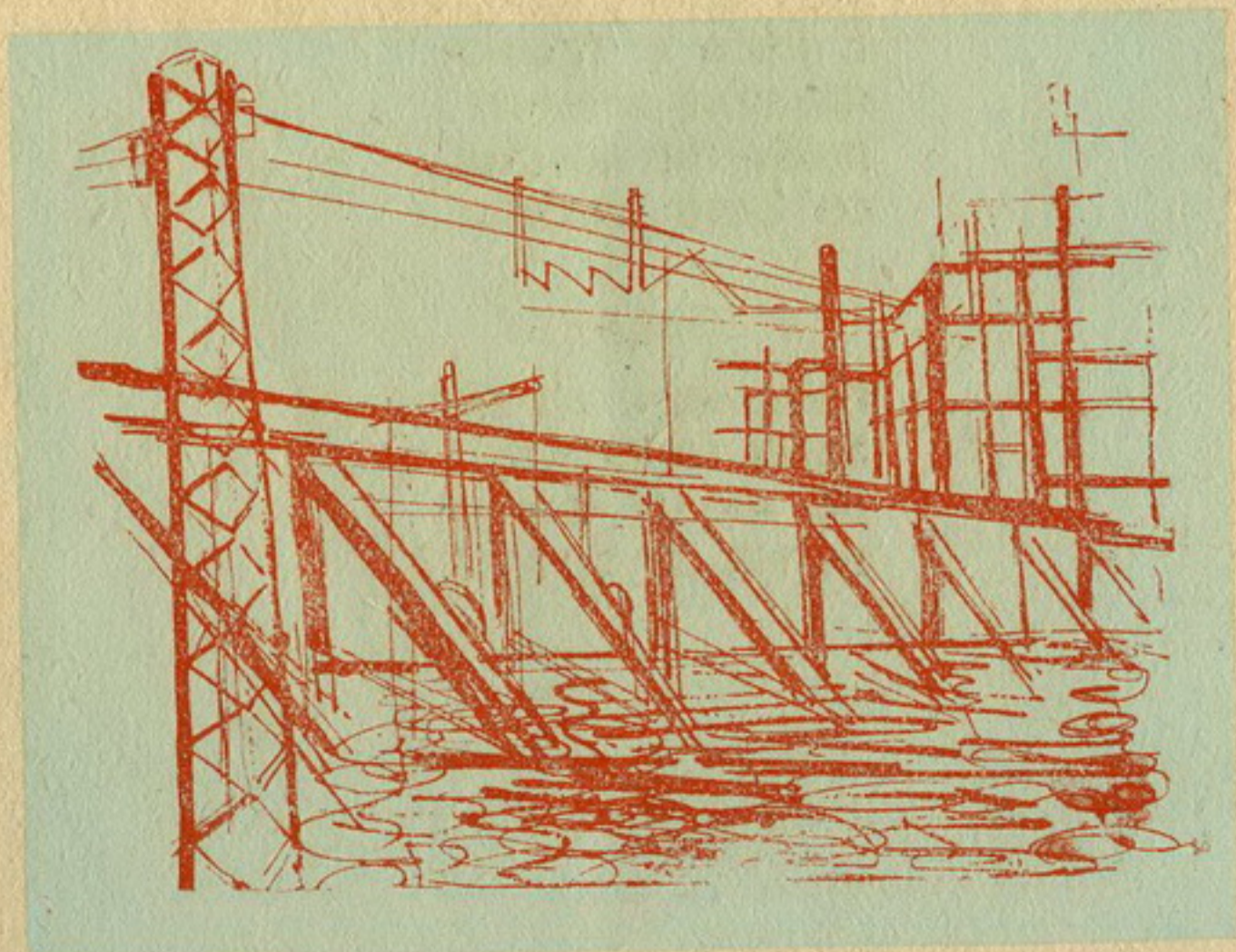
1

РЕКАТА:

Кој гази тоа
од утро рано,
по мојте сини,
немирни браној?

БРИГАДИРИТЕ:

Ние сме, реко,
бригади млади,
со јаки раце
и ширни гради.
Кај вчера беа
чаркови мали,
сидаме сега
хидроцентрали,
да има сегде
светлина бела,
ноќе и дење
в градој и села!

ЛАМБАТА:

Колку ли деца
 на мојте зракој
 учеле ноќе
 букви и знакој!
 А сега в изба
 фрлена седам,
 згасната в мраков
 со мака гледам.

ПИОНЕРИТЕ:

Наш почит, ламбо,
 стаклена бабо,
 но твојот фитил
 ни свети слабо.
 Мачно се палиш,
 кашлаш и тлееш
 со тебе ноќе
 весело не е.

ЛАМБАТА:

Бабичко, бабо,
 за да се спасам,
 земи ме, бабо,
 дом да ти красам.
 В изба е тешко,
 Фрлена лежам,
 пајак ме покрил
 со сива мрежа.

БАБАТА:

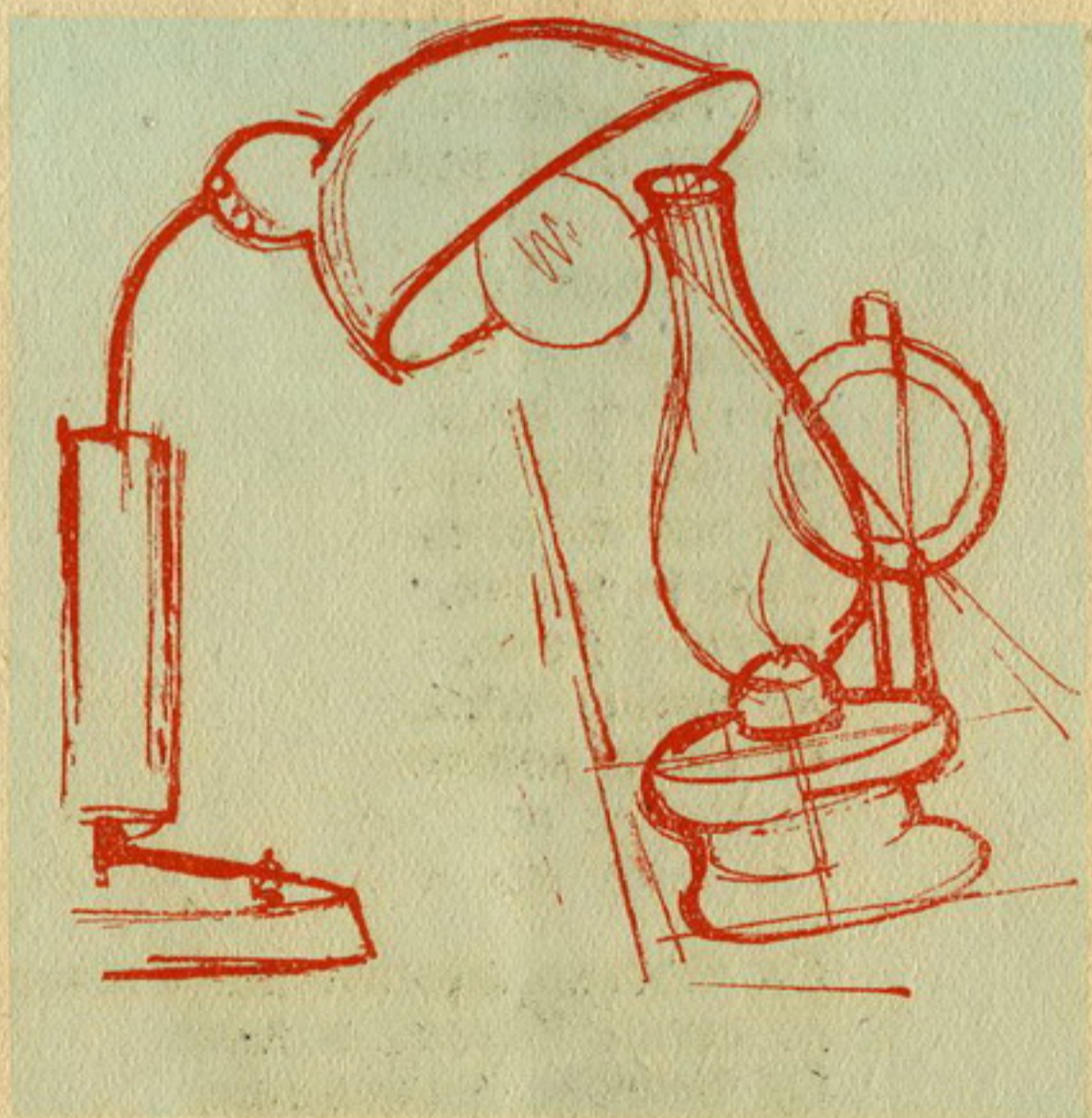
Неможам, ламбо ...
 Како ќе гледам
 на твојот фитил
 волна да предам?

ЛАМБАТА:

Мил дедо Ставре
запали свеќа,
да згреам болни,
сморзнати плеќа.
Сети се, дедо,
кога ти светев . . .
ти беше тогаш
малечко деге.

ДЕДОТО:

Да, помнам... Само
подруго се е,
данеска струја
свети и грее.

СИЈАЛИЦАТА:

Проштавај, ламбо,
прабабо моја,
на твое место
овде што стојам.

Но јас сум солнце,
светам и греам,
видело носам,
зрак златен леам.
Послушај, сегде
песна се ори,
полно со струја
сандаче збори.

ЛАМБАТА;

Сандаче збори?
Сандаче, велиш?
Па како тоа,
правнуко бела?
Штом нема јазик
кај ќе го чујат?

СИЈАЛИЦАТА:

Па тоа, бабо,
збори од струја!

РАДИОТО:

Сандаче јас сум
со многу жици,
со глас на луѓе,
со пој на птици.
Заврти копче,
наутро рано,
ќе чуеш, бабо,
се ми е знајно.

Од Москва зборот на Сталин
го слуша Китаец в Китај,
Од Белград децата мали
слушаат песни за Тито.

ЛАМБАТА:

Какво ли чудо!
Па штом е така,
што седам в изба
не ми е мака.
Стара сум веќе,
сто лета имам,
пензија, внуко,
треба да примам.

3

К

РИДОТ:

ој гази така
по мојте врвој?

ПИОНЕРИ Е:

Ние сме, риду,
садиме дрвја!

РИДОТ:

Што?
Дрвја?
Зашто?
Одите в школо..
Зар едно ритче
кај нас е голо?

ПИОНЕРИТЕ:

Е, не е така!
На твојте дланки,
ќе цутат, риду,
фиданки танки.
Ако ни треба
маса и столче,
ако ни треба
трупец и колче,
ако ни треба
лотка и кола,
ако ни треба
табла за школо,
или ни треба
кораб за море,
се ќе ни даде
новата гора.

ЗЕМЈАТА:

Какви се ова
бригади, чети —
што одаг .
другар до другар?

МЛАДИНЦИТЕ:

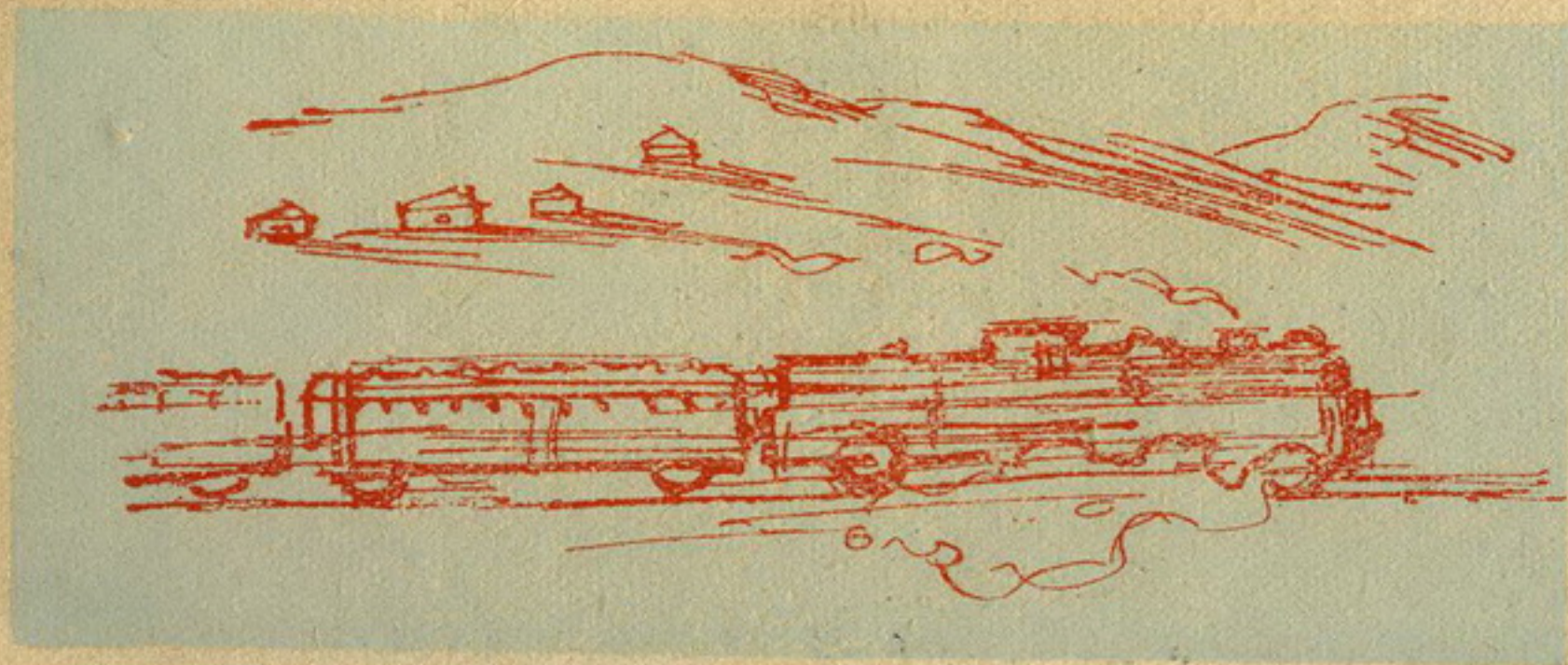
Ние сме млади,
бојни бригади?
градиме
траса за пруга!

ЗЕМЈАТА:

Што ќе ви пруга?
па и без пруга —
пак ќе сте,
деца, живи!

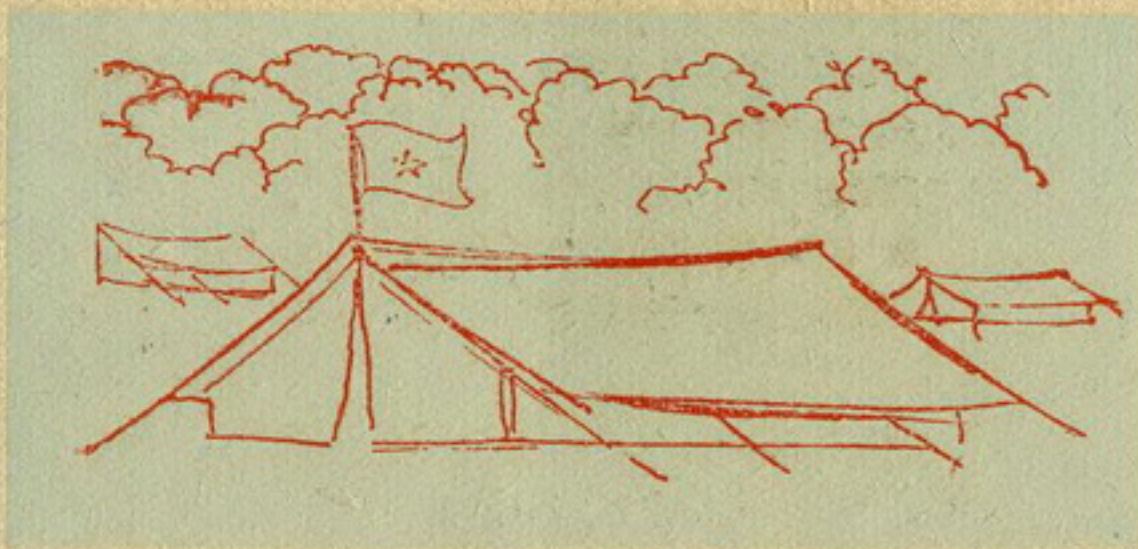
МЛАДИНЦИТЕ:

Градиме пруга,
здружено, братски —
да врват локомотиви.

Ќе татнат возој,
в долги колони,
а сета земја
од нив ќе свони.

Ќе носат јаглен
од југ на исток,
на југ од исток
пченица чиста.
Патници, деца
ќе носат многу
в планини — или
на море в логор.

Србин и Хрват
со таа пруга,
почин ќе барат
в Охрид и Струга.
Стружанец в Белград
гост ќе е чекан,
Словенец в Босна,
в полиња меки,
весел ќе биде,
оро ќе вие...
Затоа, земло,
градиме ние!

РАЛОТО:

Љубезен дедо,
 старо сум рало,
 те помнам арно
 уште од мало.
 Ти си ме топел,
 со пот и тага,
 над мене в пролет
 си виткал снага,
 а сега лежам
 пусто и штуро
 и мрзнам надвор,
 на студот суров.
 Скршено лежам,
 со смрт се борам,
 и не ќе можам
 веќе да орам...
 Ако ме, нема,
 глад ќе те стисне,
 в празниот амбар
 тага ќе висне.

ДЕДОТО:

Моите внуци,
 да ми се живи,
 денеска орату
 со трактор ниви.

Пеат и орат,
тракторот татни,
да никнат тешки
класови златни.

ДЕТЕТО:

Букварче мое,
 другарче мило,
 кажи ми сега
 сè како било —
 в селото наше,
 од крај до крајот
 сите до еден
 писмо да знаат?

БУКВАРОТ:

На курсот лани
 учеа сите,
 затоа секој
 знае да чита.

ДЕТЕТО:

Читанко моја,
читанко мила,
кажи ми редум
се како било —
од каде сега
израсна школо,
под она ритче
пусто и голо?

ЧИТАНКАТА:

Израсна в градба...
Целото село
лани на зборот
обврска зело.

Камен по камен —
за десет дена,
под тоа ритче
школо се крена.

Сегдека кај нас
в села и градој,
се гради денес
со нова радост.

Волшебен свет

Кажуат, така,
пред пет-шест векој
волшебен килим
си имал некој.

В облаци снежни
на него летал,
кај сакал одел,
ширум по светов.

Друг имал чизми,
со еден чекор —
по двеста метра
минуел леко.

Но сето тоа
вистина ли е?
Може ли така?
прашате вие.

Може, ви велам,
докази имам,
сака ли некој
облага примаам,

Авионот голем,
со широки крила,
многу ќе е побрз
од тој чуден ќилим.

Сакаш ли да знаеш,
би ми било мило,
да пораснеш голем
и да бидеш пилот.

А чизмите чудни
спрам возојте лазат,
во натпревар со нив
ќе останат назад.

Ти возот го тераш,
со радост се смееш:
»Волшебната чизма
веќе брза не е!«

Пионерски желби

Ако ме прашаш
што ли ќе станам,
многу да бидам,
еџе, се канам.

Ако ли бидам
млад инженер,
домој ќе градам
ко в еС еС еС еР,

Не ли сум инженер —
јас ќе сум офицер,
тробојно знаме ќе носам,
знаме и автомат,
будно на постот ќе бдеам,
будно над својот кат . . .

А би ми било
 мило
силен да бидам пилот,
најарен пилот смел;
да сум му другар на Чкалов,
летнат до облакот бел

Би бил и тракторист
в широка, задружна нива,
или пак машинист
и —
ложач на локомотива,

Сонуев еднаш сон —
зборувам по телефон!

Затоа чесен збор давам,
не ќе сум машинист,
сонот ќе стане јава,
ќе бидем телефонист!

Или да учам и чекам —
па после да бидам лекар?

Не е ни учител лошо
да сум во клас.
В школо на децата велам:
„Вас да ве учам сум дошол,
земете артија бела
почнуе час!“

Ударник рудар,
со трудот
можам да бидам:
со копач,
секое утро,
в окно да идам.
Со пој во ударна чета
да копам—
јаглен и метал.

Можем и мајстор да бидам
млад
Петкатни куќи да зидам
в град!

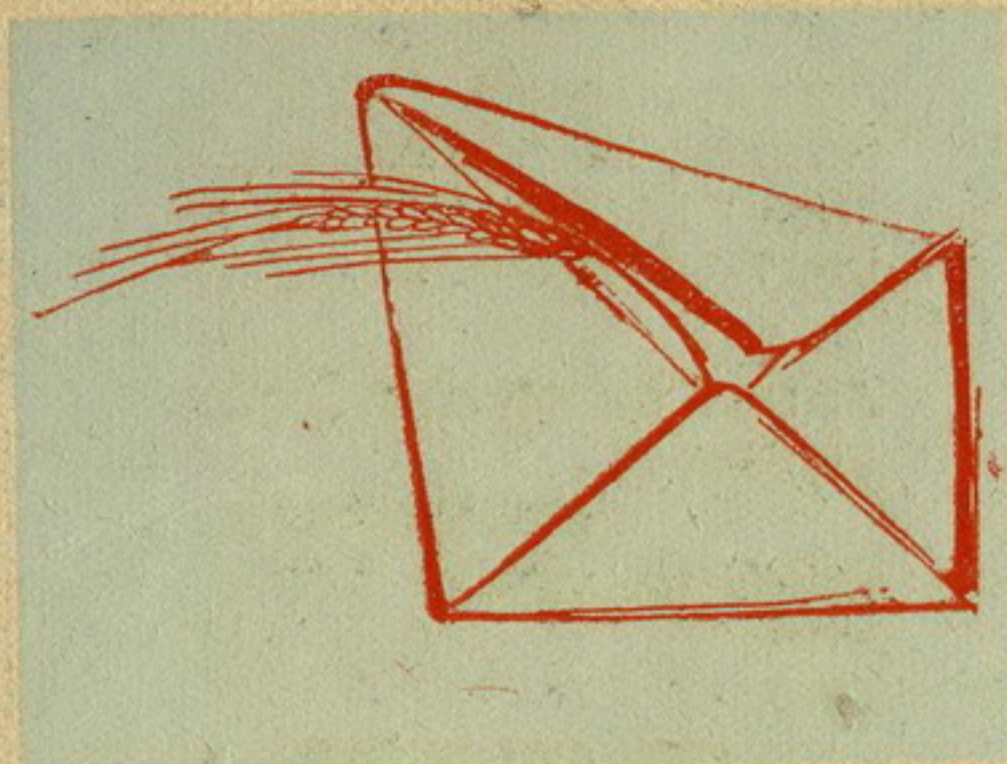

Ако ли станам
морнар на кораб,
смело ќе минам
шест—седум мора.

Артист би сакал да станем,
шофер и
 кондуктер,
многу би сакал,
но —
сега,
 сега сум пионер . . .

Пишуем, учам и читам,
во чест и слава на Тито.
А кога пораснем голем,
јас ќе сум џин,
земјата моја да знае
каков израснала син!

ПИСМО ДО СОВЕТСКИТЕ ПИОНЕРИ

Од кај Вардар в брег што бие,
кај престасал облак Шар,
поле в жито кај се крие,
и афион блика в жар,
македонски пионери
ви праќаат скромн дар:
Златен клас,

од наша нива,
за спомен на овој час,
на пот наша колективна —
и на нас.

За иднина наша бела
со комбајни,
в нови села!

Сме слушале многу ние
за вас, драги пионери,
од Ленинград, Москва, Киев...

А за Сталин силна љубов
во срцата наши бие.

Чера сета
наша чета,
во школскиот цветен двор,
почна збор:
„Кој в иднина што ќе стане?..“

Прв прозборе Блажев Мане:
— В земјоделство да сум џин,
јас ќе станам Мичурини*
Бело жито триж да стаса,
триж в година за да класа,
и земјата да е родна —
в земјоделско школо одам.

*Советски научник во земјоделството.

— Браво . . .

Браво . . .

— вели втор . . .

Молам збор.

Јас за војник имам дар,
многу мило би ми било
да сум како Ворошилов —
во армија комесар.

А на гради златен орден
да ми сјае,
секој како борец—херој
да ме знае.

По вториот трет се јави:

— Деца,

чесен збор ви давам,
јас ќе станам Стаханов!*
На работа прв ќе бидам
со компресор-пиштол нов.
Гледаш в некој весник слика —
колективот наш е збран,
под сликата едри слова:
„Пак победа една нова . . .
Со сто по сто минат план!“

— Сум согласен, ти си прав!
Ќе ве сликам —

нов се јави —
јас ќе бидам фотограф.

„Мирно . . .

Усмев . . .

Ведро лице . . .

Во објектив гледај право . . .

Ќе излезе сега птица!

Броиш:

— Еден . . .

два

и три,

на слика си веќе ти!“

*Советски рудар — херој на трудот

2.

После,
кога сврши зборот,
Заигравме сите оро —
ситно,
китно,
трепетливо
оро живо!

3.

Пак еве ви една новост:
во Мавровско расте град,
илјадници млади градат
електричен комбинат.

А таму, до педес'прва
ќе се васа ден со мрак,
електрични безброј солнца
ќе разлеат златен зрак.

Под младински јаки раце
ќе изменат реки тек,
во езеро ќе се здружат:
колективно ќе ни служат —
в електричен, солнчев век.
Во нашите нови школи
струја ќе ни сјае,
па затоа секој од нас
учи —

за да знае:

Палати од петки едри
со учење строи...
(Петки кај нас толку има —
број не им се брои!)

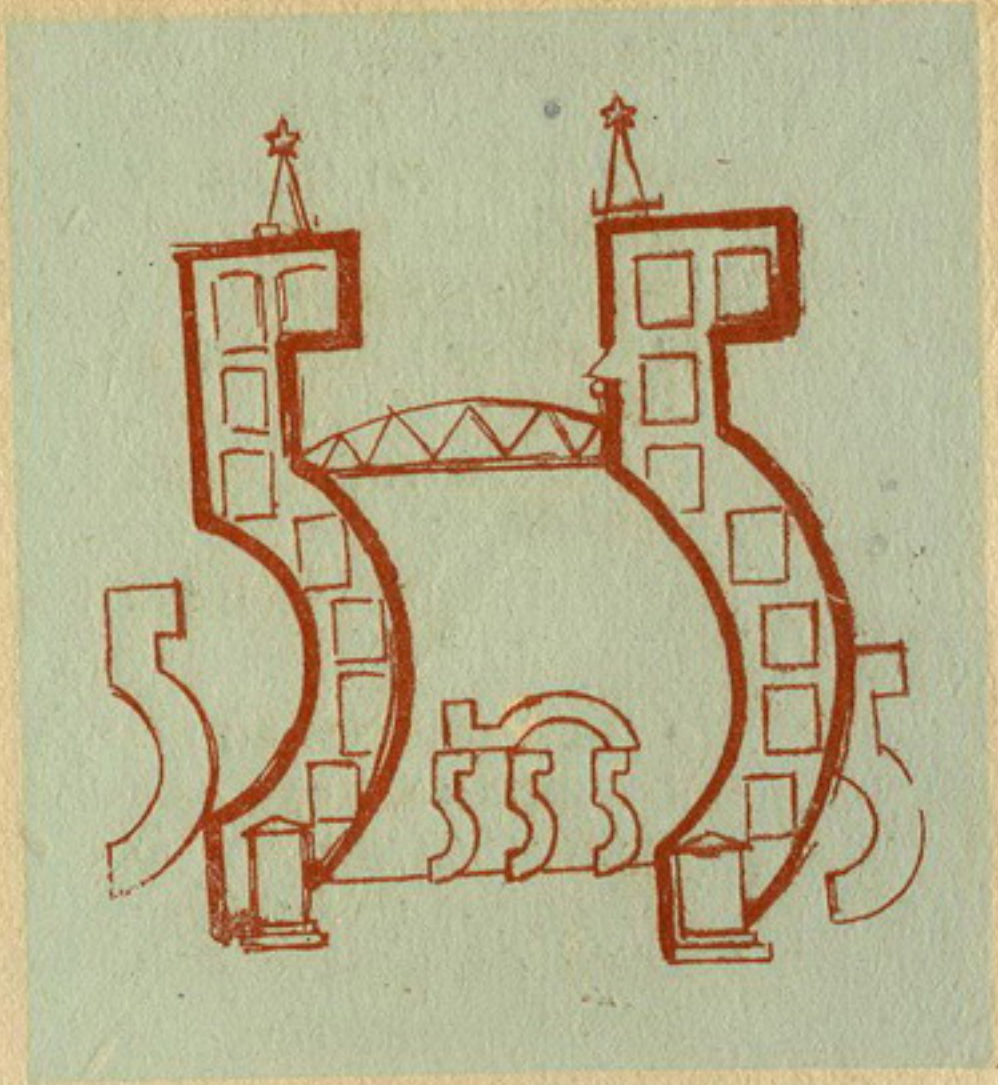
А на крајот —

здраво — живо,

Да живее Планот наш,
в Родината ние ќе сме
градител

и

буден страж!

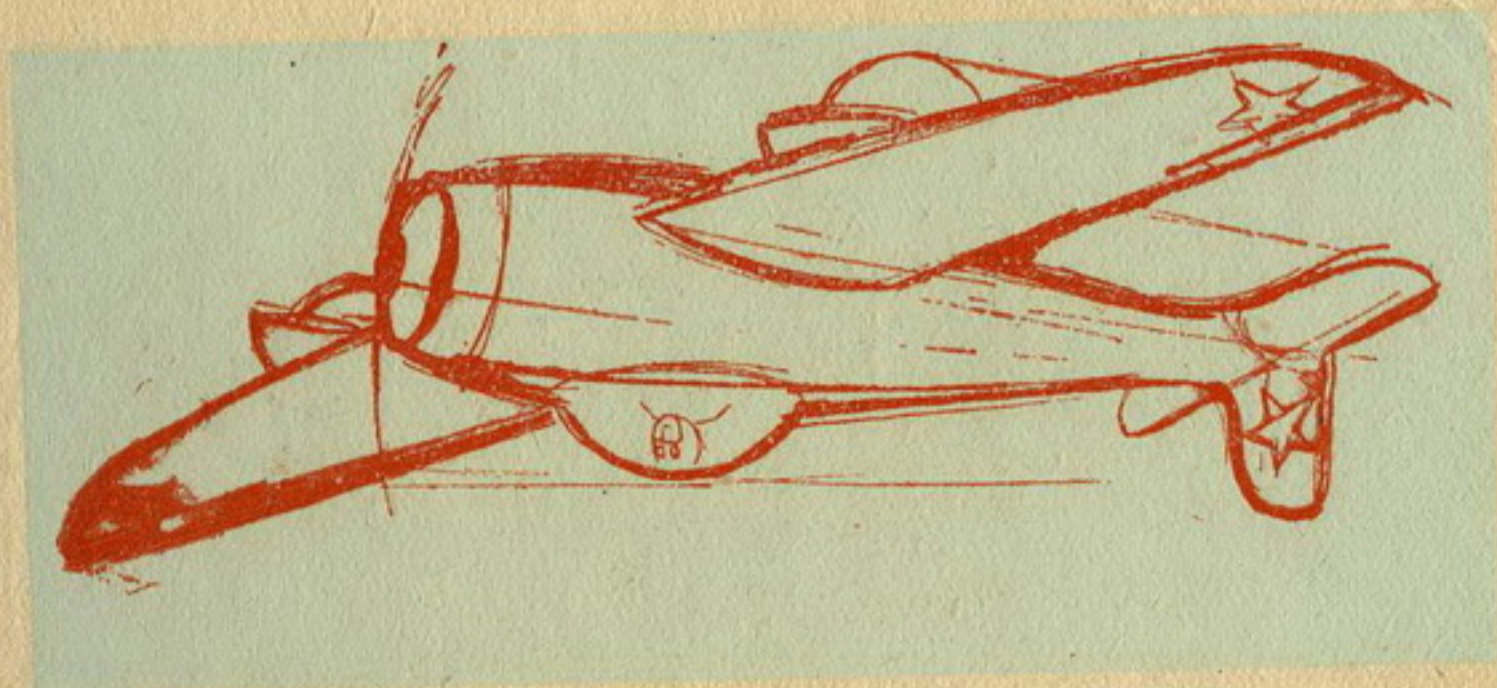

ПРЕКУ ОКЕАН

Ако си летец
честитам,
дете,
во чест на нашиот План;
подај ми рака,
со тебе сакам
да минам над океан.
Летам,
а ми е мило...
Гледам,
арен си пилот!—

А под нас минат
в ширина сина —
куките ситни,
ко да си фрлил
зрна од грстој —
златести, житни.

Еве сме над океан!
погледај:
корабон мал е,
ко најмал поточен бран.

Ене и еден кит!
Плива — од рибче е помал,
одблизу ако го сретнеш
би сакал да бидеш дома!

Спуштај го авионот,
пред нас е копно,
но пази,
 челична птицо,
камења да не не сопнат.

Чикаго . . .
Куќи се редат,
запиши,
 друже, што гледаш:

Заводи празни,
молкнати стројој,
а крај нив безброј
штрајкачи стојат.

Работа нема за сите
во овој милионски град,
нема ни пионери . . .
капнуат деца од глад.

погледај сипуат в река
брашно и млеко...
Незнае в земјава никој
поглупа земја на веков!

Овде ко јаглен се гори
жито и
орис!

Народот измачен—роб е,
за жал —
владее овде
цар Капитал!!!

В сенка на стокатни,
палати
трошните кукерки лежат,
цар Капитал ко пајак
ги сплеткал в челична мрежа.

Секако ова е доста,
одново ајде на пат;
седни во авионот,
одиме в нашиот град.

Содржај:

Милион циной	стр. 5
Чудни разговори	стр. 11
Волшебен свет	стр. 24
Пионерски желби	стр. 26
Писмо до советските пионери	стр. 30
Преку океан	стр. 36

Народна и универзитетска
библиотека — Скопје

СЛ. II 1169

822

ЦЕНА 15.— ДИИ.

822